

جرايم عليه اشخاص (شخصيت معنوی)

تأليف:

علی زلفی

استاد دانشگاه

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	زلفی، علی
عنوان و نام پدیدآور	جرایم علیه اشخاص (شخصیت معنوی)
مشخصات نشر	تهران: مجد، ۱۳۹۴.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۴۱۳-۱
وضعیت فهرست نویسی	فیبای مختصر
یادداشت	فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.njai.ir قابل دسترسی است
شماره کتابشناسی ملی	۳۸۶۵۰۴۸

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاقی است. موارد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

جرایم علیه اشخاص (شخصیت معنوی)

تألیف: علی زلفی

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۴ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجد» است.

دفتر مرکزی:

تهران، خیابان ۱۲ فروردین، تقاطع خیابان وحید نظری، پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۴۶۳۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۴۱۳-۱

ISBN: 978-600-193-413-1

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم، تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای زاندارمری، پلاک ۵۷، تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

شعبه بزد: خیابان فرخی یزدی، مجتمع تجاری شقایق، طبقه هم کف - تلفن: ۳۳۲۶۸۶۷۰ - ۰۳۵

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸.

فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می‌شود.

فهرست مطالب

۷	 مقدمه
۱۷	 فصل اول: توهین
۲۰	 گفتار نخست: توهین ساده
۲۶	 گفتار دوم: توهین مشدد
۳۲	 گفتار سوم: توهین رایانه ای
۳۴	 گفتار چهارم: هجو
۳۷	 فصل دوم: افترا
۴۰	 گفتار نخست: افترای قولی
۴۶	 گفتار دوم: افترای عملی
۴۹	 گفتار سوم: افترای رایانه ای
۵۱	 گفتار چهارم: نشر اکاذیب
۵۴	 گفتار پنجم: نشر اکاذیب رایانه ای
۵۵	 گفتار ششم: قذف
۵۹	 فصل سوم: جرایم علیه آزادی اشخاص
۶۲	 گفتار نخست: آدم ربایی
۶۹	 گفتار دوم: نوزاد ربایی
۷۰	 گفتار سوم: توقیف و اخفاء غیرقانونی
۷۶	 گفتار چهارم: قاجاق انسان
۸۳	 فصل چهارم: تهدید و اکراه
۸۶	 گفتار نخست: تهدید
۸۹	 گفتار دوم: اخذ نوشته یا سند با تهدید
۹۱	 فصل پنجم: جرایم علیه حریم خصوصی اشخاص
۹۳	 گفتار نخست: افشاء اسرار حرفه ای
۹۷	 گفتار دوم: هتک حرمت مراسلات، مخابرات و مکالمات تلفنی
۱۰۱	 گفتار سوم: هتک حرمت منزل اشخاص
۱۰۸	 گفتار چهارم: مزاحمت تلفنی
۱۱۱	 منابع و مآخذ

مقدمه

جرم یا بزه رفتار یا رفتارهایی را شامل می‌شود که باعث برهم زدن نظم اجتماعی است و قانون را نقض میکند و به حق خصوصی افراد و یا حیثیت آنها و یا جامعه لطمه وارد می‌سازد. تعاریف متعددی از جرم یا بزه شده است و وحدت تعریفی وجود ندارد. ماهیت رفتار مجرمانه به طور معمول توسط مقامات دولتی و از طریق قوه مقننه یا سیر مراحل قانون نویسی و تصویب آن انجام میشود که امکان دارد در فرهنگهای مختلف ماهیت جرایم با یکدیگر متفاوت باشد. در رهگذر زمان جایگزین شدن و تغییر جوامع مختلف از زندگی های سنتی و روستا نشینی و قبیله ای و روی آوردن به نظام اجتماعی و صنعتی شدن باعث تغییرات عمده در ماهیت جرایم گردیده است.

علمای حقوق کیفری هر یک جرم را به گونه ای تعریف کرده اند. هریک از این تعاریف، اغلب از گرایشهای نظری مکتب های خاصی ملهم شده است. برای نمونه مکتب عدالت مطلق، جرم را «هر فعل مغایر اخلاق و عدالت» تعریف کرده است. یا بنا به تعریف گارو فالو یکی از بنیانگذاران دانش جرم شناسی، جرم عبارتست از تعرض به احساس اخلاقی بشر یعنی «جریحه دار کردن آن بخش از حس اخلاقی که احساسات بنیادی نوع خواهانه یعنی شفقت و درستی را شامل می‌شود.»^۱

جرم در اصطلاح فقهی هر نوع رفتاری که در شرع مقدس ممنوع اعلام شده و انجام آن با عقوبت و کیفر دنیوی به شرحی که در قرآن کریم آمده مانند حد و قصاص و دیه و تعزیر و کفاره و یا اخروی باشد. خواه در مورد خود شخص مجرم باشد به مانند ترک نماز و یا انجام محرمات و یا اینکه در ارتباط با دیگران مانند کشتن و ایراد ضرب و جرح و غیره. به عبارت دیگر انجام اعمال و اقوالی که مخالف با فرامین، احکام، اوامر و نواهی الهی باشند به معنای کارهای زشت و ناپسند وارد شده است همانگونه که خداوند متعال در آیات سوره مبارکه مائده انجام برخی کارها را محرمات و دارای کیفر و انجام دهنده آنها را جزو زیانکاران عنوان نموده اند. پس میتوان گفت جرم از دیدگاه فقهی مترادف با معصیت است.

امام خمینی (ره) در تحریرالوسیله جرم را در معنای عام آن مورد توجه قرار داده که انجام محرمات و ترک واجبات را در شرایطی قابل مجازات دانسته که در راستای گناهان کبیره صورت گیرد. ایشان میفرمایند: «هر کس یکی از واجبات را ترک کند و یا یکی از محرمات را انجام دهد به امام (ع) یا نائب اوست وی را به کیفر تعزیر برساند به شرطی که فعل حرام از گناهان کبیره باشد.»

بر اساس تاثیر عوامل اجتماعی، فرهنگی و محیطی در شکل گیری رفتار متضاد با هنجارهای جامعه میتوان گفت که جرم یک پدیده اجتماعی است و عوامل مختلف اعم از اجتماعی، فرهنگی، محیطی، جغرافیایی و... در بروز رفتار مجرمانه تاثیر دارند. بنابراین در شناخت و تبیین جرم و عوامل جرم را باید از روش های جامعه شناختی نیز که بر پایه مشاهده وقایع، ملاحظات آماری، شرایط زندگی، رابطه بین جرم و سایر عوامل می باشند یاری جست.

جامعه شناسان جرم را اینگونه تعریف کرده اند: «جرم عبارت است از نقض نظام اجتماعی و رفتاری که باضوابط فرهنگی و اجتماعی حاکم بر جامعه مغایرت دارد و احساسات عمومی را جریحه دار می سازد.»

چنان که امیل دورکیم جامعه شناس معروف فرانسوی معتقد است جرم یک پدیده طبیعی و اجتماعی است که از شرایط فرهنگی و تمدن هر جامعه ناشی می شود و شامل هر عملی است که وجدان عمومی را جریحه دار می کند.^۱

عناصر تشکیل دهنده جرم

در حقوق جزای ایران جرم دارای سه عنصر قانونی، مادی و معنوی (روانی) میباشد. مراد از **عنصر قانونی** اینست که جهت تشخیص جرم بودن و یا نبودن هر رفتار باید به قانون مراجعه کرد تا در صورت پیش بینی آن توسط قانونگذار جرم تلقی بشود. همانطور که در ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ آمده است که: «هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است جرم محسوب می شود.» یعنی رفتار باید در قانون جرم باشد و قانونگذار آن را جرم انگاری کرده باشد تا بتوان شخص را مجازات کرد. **عنصر مادی** تحقق رفتاری مخالف قانون که گاه به صورت عمل مثبت (فعل) یا

۱. کرباسی، محمد مهدی، ماهیت جرم در فقه و قانون جزا، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی،

منفی (ترک فعل) و یا فعل ناشی از ترک فعل می‌باشد و یا اینکه به صورت حالت مانند اعتیاد و یا داروپارگی است که میتوان گفت مجموع این موارد تظاهر خارجی ناشی از قصد مجرمانه و یا خطای جزایی است و قصد ارتکاب باید حداقل به مرحله فعلیت برسد. وجود عنصر مادی باعث تقسیم بندی جرایم به ساده، مرکب، به عادت، مطلق، مقید، عقیم، محال، جمعی، مرتبط، مشهود و غیر مشهود و یا شروع به جرم می‌باشد. **عنصر معنوی** بدین مفهوم است که خواست و اراده فاعل و یا به دیگر سخن سوء نیت و قصد مجرمانه شخص بر نقض قوانین است که به فعلیت میرسد. اولین شرط برای ارتکاب جرم و یا تخلف به صورت عالمانه و عامدانه گذر از مرحله اندیشه مجرمانه و احراز عنصر معنوی است و در جرایمی هم که به صورت غیر عمد مطرح میشوند قصد مجرمانه جای خود را به تقصیر جزایی می‌دهد و باید در راستای احراز مسئولیت کیفری مجرم سوء نیت و قصد مجرمانه و یا اینکه تقصیر جزایی به اثبات برسد.

تقسیمات کلی جرم

۱. **جرم کیفری:** جرم کیفری به معنای عام، عبارتست از هر فعلی که به موجب قوانین کیفری انجام دادن و یا ترک آن یا مجازات مقرر توأم باشد؛ مانند قتل، کلاهبرداری، سرقت، و غیره از حیث عنصر قانونی جرم کیفری بنا به اصل قانونی بودن جرایم، فعل خاصی است که در قانون تصریح شده است. و از حیث عنصر مادی جرم کیفری ممکن است مستقل از زیان و خسارتهای مادی تحقق یابد.^۱

۲. **جرم مدنی:** به فعلی اطلاق می‌شود که من غیر حق، زبانی به دیگری وارد و فاعل را به جبران آن ملتزم کند و ممکن است نص خاصی در قانون نداشته باشد مثل ماده ۳۲۸ قانون مدنی: «هر کس مال غیر را تلف کند ضامن آن است و باید مثل یا قیمت آنرا بدهد اعم از اینکه از روی عمد تلف کرده باشد یا بدون عمد و اعم از اینکه عین باشد یا منفعت و اگر آنرا ناقص یا معیوب کند ضامن نقص قیمت آن مال است».^۲

۱. اردبیلی، محمد علی، حقوق جزای عمومی، انتشارات میزان، ۱۳۸۶، ص ۱۲۱ و شامبیانی، هوشنگ،

حقوق جزای عمومی، انتشارات ژوبین، ۱۳۸۴، ص ۲۲۶

۲. اردبیلی، محمد علی، حقوق جزای عمومی، انتشارات میزان، ۱۳۸۶، ص ۱۲۱

۳. جرم انتظامی: تخلف انتظامی عبارت است از نقض مقررات صنفی یا گروهی که اشخاص به تبع عضویت در گروه آن را پذیرفته‌اند. در واقع، جامعه کوچکی مانند کانونهای صنفی و کلا، سردفتران، پزشکان و... مانند جامعه بزرگ متکی به اصول و مقرراتی است که حافظ نظم و بقای گروه یا اتحادیه صنفی و حرفه‌ای است.

الف- طبقه بندی جرایم بر حسب عنصر قانونی

قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ جرایم را از حیث شدت و ضعف مجازاتها به چهار دسته حدود، قصاص، دیات و تعزیرات تقسیم کرده است. در ماده ۱۴ این قانون آمده است: «مجازاتهای مقرر در این قانون چهار قسم است: الف- حد ب- قصاص پ- ديه ت- تعزیر»

ب- طبقه بندی جرایم از نظر عنصر مادی

جرایم بر حسب عنصر مادی، نحوه ارتکاب و مدت زمان وقوع جرم میتوان به طبقاتی تقسیم کرد:

۱. آنی و مستمر: هرگاه جرمی، اعم از جرم ناشی از فعل و یا جرم ناشی از ترک فعل در یک برهه زمانی شکل بگیرد و عملیات اجرایی آن در مدت زمان کوتاهی صورت گرفته و نتایج زیانبار آن حاصل شود را جرم آنی می‌گویند. جرائم چون قتل، سرقت، جعل، ایراد ضرب و... اما جرم مستمر عبارت است از اینکه رفتاری مجرمانه در طول زمان استمرار داشته یعنی عنصر مادی آن برای مدتی دوام داشته و ادامه می‌یابد. مانند احبس غیر قانونی که ارتکاب آن تا زمانی که شخص توقیف شده نگهداری میشود و عمل مادی آن ادامه دارد در حال تجدید حیات است.

۲. مطلق و مقید: جرم زمانی مقید است که قانونگذار تحقق آن را موکول به نتیجه زیانبار ناشی از جرم دانسته باشد مانند قتل عمد. و جرم مطلق آنست که صرف وقوع رفتار مجرمانه بدون در نظر داشتن نتیجه زیانبار حاصله به وقوع می‌پیوندد. مانند فحاشی، تهدید به قتل.

۳. ساده و مرکب: جرم ساده رفتار مجرمانه ای است که عنصر مادی آن یک فعل دارد مانند سرقت. در جرم مرکب عنصر مادی از اجتماع اعمال مجرمانه که

هریک از آنها به تنهایی جرم نیست تشکیل می‌شود به دیگر سخن جرم مرکب متشکل از افعال متنوع برای تحقق نتیجه واحد می‌باشد مانند کلاهبرداری.

۴. **مشهود و غیر مشهود:** مراد از جرم مشهود اینست که در زمان ارتکاب به جرم و یا اندک زمان پس از وقوع جرم میتوان مرتکب را دستگیر و دلایل آن را جمع آوری کرد. در حالیکه جرم غیر مشهود به جرایمی گفته می‌شود که از زمان ارتکاب آن مدتی گذشته باشد و پس از آن مامورین و اشخاص مطلع شده باشند.

۵. **جرم به عادت:** جرائم به عادت یا اعتیادی جرائمی هستند که شرط تحقق آنها، تکرار عمل است و با صرف انجام یک فعل، جرم واقع نمی‌شود. بدین معنی که ارتکاب عمل معین برای یک مرتبه جرم بوده و قابل مجازات است، ولی اگر این عمل به دفعات به وقوع پیوندد و قصد مرتکب از ارتکاب جرم، کسب سود و منفعت و به عبارتی امرار معاش باشد، جرم به عادت تلقی خواهد شد.

۶. **سایر موارد: جرم استمرار یافته یا متحد المقصد** جرمی است که عنصر مادی آن متضمن یک سلسله عملیات مجرمانه پی در پی است که تک تک و مجموع آن اعمال، جرم و قابل مجازات است. مثلاً سارقی وارد انباری می‌شود و از تعداد زیاد تلویزیون موجود در آن انبار یک دستگاه رایبه سرقت می‌برد و در دفعه سوم نیز یک دستگاه دیگر را می‌رباید.^۱

مورد دیگر جرم مادی صرف است که مقصود از آن ارتکاب آن دسته از اعمال مجرمانه عمدی است که به محض انجام عمل مادی جرم بدون نیاز به عنصر معنوی محقق می‌شود. مانند جرم صدور چک پرداخت نشدنی.

مورد آخر جرم مرتبط است که تحقق عنصر مادی آن منوط به تحقق برخی عملیات دیگر است مانند کشتن شاهد یک واقعه قتل برای از بین بردن دلایل اثبات آن.

ج- طبقه بندی جرایم از نظر عنصر معنوی

۱. **عمد:** هم قصد مجرمانه و هم فعل مجرمانه در آن وجود داشته باشد. شخص در ارتکاب جرم علم و اطلاع و اراده آگاهانه برای ارتکاب به رفتاری (اعم از فعل یا ترک فعل) که در قانون جرم تلقی شده به همراه خواستن نتیجه حاصله داشته

باشد. مانند قتل عمدی و شرایط آن موضوع ماده ۲۹۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲.

۲. غیر عمدی: جرایم غیر عمدی جرایمی هستند که در آنها قصد مجرمانه بدان شکل که اشاره شد وجود ندارد و غالباً یک خطای جزایی را به عنوان عنصر روانی این جرایم عنوان می کنند و مصداق متعددی برای این خطا می شناسند، نظیر بی احتیاطی، بی مبالائی، غفلت، سهل انگاری و عدم رعایت مقررات و نظامات دولتی. در این مورد، جرم را غیر عمدی می گویند.^۱ از لحاظ تقسیم بندی به علت نداشتن قصد متجز ارتکاب در جرایم غیر عمدی و به جای آن حصول خطای جزایی در ارتکاب، جرایم شبه عمد و خطای محض می باشند که قانونگذار در مواد ۲۹۱ و ۲۹۲ از قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ به آنها اشاره کرده است.

د- طبقه بندی جرایم از نظر طبع قضایی آنها

۱. جرایم عمومی: جرایمی که اعمال مجرمانه و صدمات ناشی از آنها مستقیماً متوجه تمامیت جسمانی و یا شخصیت معنوی افراد و یا منافع خصوصی اشخاص می گردد، مانند قتل، توهین، افتراء، نشر اکاذیب و...

۲. جرایم سیاسی: تا کنون تعریف دقیقی از جرم سیاسی در قوانین کیفری ایران ارائه نشده است هرچند که به موجب اصل ۱۶۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تعریف جرم سیاسی را قانون بر اساس موازین اسلامی معین میکند. در کنفرانس بین المللی کپنهاگ در سال ۱۹۴۵ جرم سیاسی چنین تعریف شده است: «جرم سیاسی جرمی است که علیه تشکیلات و عملکرد دولت واقع میشود. همچنین، جرایمی که علیه حقوق شهروندان یک کشور در زمینه این تشکیلات و عملکرد واقع شوند جرایم سیاسی هستند.»

۳. جرایم نظامی: مراد از جرایم نظامی شامل ارتکاب آن دسته از اعمال مجرمانه که مربوط به نظامیان باشد و ماهیتاً جرم نظامی بوده و مربوط به وظایف و تکالیف آنها باشد.

جرایم از حیث موضوع

در حقوق جزای اختصاصی افزون بر عناصر عمومی جرم، از حیث موضوع و شرایط تشکیل و آثار زیان بار جرایم به سه باب تقسیم بندی شده است که شامل

۱. نوربها، رضا، زمینه حقوق جزای عمومی، گنج دانش، ۱۳۹۰، ص ۱۷۷.

جرایم علیه اشخاص، جرایم علیه اموال و مالیکت، جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی می‌باشد.

۱. جرایم علیه اشخاص: این جرایم خود به دودسته جرایم علیه تمامیت جسمانی اشخاص مانند قتل، نقص و یا قطع عضو که باعث تعرض به حق حیات، صدمه و یا ضرر جسمانی میشود و دسته دیگر جرایم علیه شخصیت معنوی افراد که موجب صدمه و ضرر روحی میشود. مانند توهین و افترا و نشر اکاذیب.

۲. جرایم علیه اموال و مالیکت: جرایمی که مشتمل بر نقض حقوق مالکانه مانند کلاهبرداری، سرقت، خیانت در امانت، اختلاس و... که قوانین وضع شده درباره آنها در حمایت از اموال و مالیکت خصوصی و آزادی مدنی افراد وضع شده است.

۳. جرایم بر ضد امنیت و آسایش عمومی: مقصود از آن جرائمی است که ضرر و نتیجه سوء آن-ها به طور مستقیم مصالح عالیه کشور، تمامیت سازمان‌های سیاسی، استقلال و حیات اقتصادی، اعتبارات مملکتی و در نهایت آسایش و آرامش عمومی را هدف قرار داده است؛ جرائمی مانند خیانت به کشور، جاسوسی، تهیه و ترویج سکه و اسکناس تقلبی، جعل و تزویر، جنگ داخلی، تروریسم، جرائم سیاسی و... گرچه عواقب این قبیل جرائم خواه ناخواه به طور غیر مستقیم منافع خصوصی و شخصی افراد یا فرد معینی را به خطر می‌اندازد، ولی در واقع هدف و قربانی اصلی آن ملت یا دولت و حکومت است.^۱

حقوق جزا (کیفری)

حقوق کیفری در معنای وسیع کلمه مشتمل بر حقوق جزای عمومی، حقوق جزای اختصاصی و آیین دادرسی کیفری است. در **حقوق جزای عمومی** اصول کلی و قواعد عام، فراگیر و مشترک حاکم بر جرایم و مجازات‌ها مورد مطالعه قرار گرفته و به طور کلی موضوعات چهارگانه حقوق جزا یعنی جرم، مجرم، زیان دیده و واکنش جزایی مورد بحث واقع شده است. موضوعاتی از قبیل شرایط احراز مسئولیت کیفری، قلمرو قوانین کیفری در مکان، عوامل موجهه جرم و عوامل رافع مسئولیت کیفری، شرایط تخفیف و تشدید جرایم، شرکت و معاونت در جرایم و...

۱. ولیدی، محمد صالح، حقوق جزای اختصاصی، انتشارات ماجد، ۱۳۷۲، ص ۴-۱.

جمله مسائل مطروحه در حقوق جزای عمومی میباشد. حقوق جزای اختصاصی هریک از جرایم را جداگانه تعریف کرده و عناصر تشکیل دهنده، ارکان و میزان مجازات آنها را تعیین کرده است و بدین وسیله امکان تمییز و تشخیص جرایم از یکدیگر فراهم گردیده است. در آیین دادرسی کیفری جنبه های اجرایی و تشریفات رسیدگی به جرایم مورد بحث قرار می گیرد. قانونگذار در ماده ۱ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ در مقام تعریف بیان میدارد: «آیین دادرسی کیفری مجموعه مقررات و قواعدی است که برای کشف جرم، تعقیب متهم، تحقیقات مقدماتی، میانجیگری، صلح میان طرفین، نحوه رسیدگی، صدور رأی، طرق اعتراض به آراء، اجرای آراء، تعیین وظایف و اختیارات مقامات قضائی و ضابطان دادگستری و رعایت حقوق متهم، بزه دیده و جامعه وضع میشود.»

طرح بحث

رعایت آزادی معنوی افراد در جامعه لازمه حیات جمعی و حفظ نظام اجتماعی است. حیثیت و شرافت انسانی و خانوادگی یا شغلی و اعتبار و آبروی اشخاص دارای اهمیت و مورد حمایت قانون و مصون از تعرض و هتک حیثیت میباشد. با بررسی تاریخی جوامع و ادیان الهی و قوانین موضوعه به خوبی پیداست که شخصیت معنوی و حیثیت و شرافت انسانی مورد حمایت بوده و تعرض به آن امری نکوهیده و مستوجب کیفر دنیوی و اخروی شناخته شده است. در برخی از مواد قانون حمورابی، قوانین دوره ایران باستان و ساسانیان، بابل، یونان و روم قدیم افترا و تهمت، دشنام و دروغگویی و سخن چینی جرم انگاری شده و برای آنها مجازاتهایی در نظر گرفته شده است.

دین اسلام و تعالیم آن که برگرفته از فرامین الهی در قرآن کریم و رفتار و تقریر پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) میباشد لطمه زدن به شرافت و حیثیت افراد را بسیار نکوهیده تا جایی که غیبت و بهتان به دیگران را در زمره گناهان کبیره قرار میدهد. در آیه ۳۰ سوره مبارکه حج آمده است: «وَأَجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ. از قول باطل (مانند دروغ و شهادت ناحق و سخنان لہو و غنا) دوری گزینید.» آیه ۱۲ سوره مبارکه حجرات: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا. ای اهل ایمان، از بسیار پندارها در حق یکدیگر اجتناب کنید که برخی ظن و پندارها معصیت است و نیز هرگز (از حال درونی هم)

تجسس مکنید و غیبت یکدیگر روا مدارید». در جاهای دیگر به تهمت و نسبت دادن زنا و لواط به دیگری و مستوجب بودن بر هشتاد تازیانه اشاره میکند و علاوه بر اینها مجازات اشخاصی که به ساحت پیامبر اکرم (ص) و یا یکی از ائمه اطهار (ع) توهین نماید سبب قتل عنوان میکند.

در ماده ۱۲ اعلامیه حقوق بشر ۱۹۴۸ نیز شرافت و حیثیت و اسم و رسم اشخاص مورد حمایت واقع شده که در این ماده آمده است: «احدی در زندگی خصوصی، امور خانوادگی، اقامتگاه یا مکاتبات خود نباید مورد مداخله خودسرانه واقع شود و شرافت و اسم و رسمش نباید مورد حمله قرار گیرد. هر کس حق دارد که در مقابل این گونه مداخلات و حملات مورد حمایت قانون قرار گیرد.»

امروزه در اکثر قوانین اساسی کشورهای جهان احترام به آزادی معنوی و شرافت انسانی مانند آزادی تن، حق طبیعی و قانونی افراد مردم شناخته شده و تعرض به آن مجرمانه و دارای مجازات تلقی گردیده است. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز در اصل بیست و دوم آمده است: «حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند». در اصل بیست و چهارم قانون اساسی نیز مقرر گردیده است: «نشریات و مطبوعات در بیان مطالب آزادند مگر آنکه مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشد؛ تفصیل آن را قانون معین می کند».

نتیجه بررسی ادیان الهی و قوانین گذشته بر این مطلب است که هتک حرمت و حیثیت انسان امری نکوهیده و ممنوع است. افراد ملت باید تحت حمایت و مصون از تعرض به حقوق آزادیهای فردی و معنوی خویش قرار گیرند. مصلحت و منافع زندگی اجتماعی اقتضای این امر را دارد که تعرض به آزادیهای افراد در قالب افترا و توهین، هتاک و نشر اکاذیب که باعث لطمه زدن به حیثیت و آبروی آنها میشود در امان بوده و در قوانین کیفری برای این جرایم ضمانت اجرا در نظر گرفته و برقرار گردد.

در این مجمل و نگاشته پیش رو موضوع جرایم علیه شخصیت معنوی افراد مورد بررسی قرار میگیرد. جرایمی که باعث هتک حیثیت معنوی و ضرر معنوی بر افراد میگردند. این جرایم در پنج مبحث کلی به شرح ذیل مورد بررسی قرار میگیرند:

۱. توهین شامل اهانت به مقدسات و شخصیت های مذهبی، اهانت به رئیس کشور خارجی، توهین ساده، توهین مشددو...
۲. افترا که به معنای عام که شامل مصادیقی از قبیل افترای قولی، افترای عملی، نشر اکاذیب، قذف، اتهام در جرایم موادمخدر، انتشار حکم، اشاعه فحشا
۳. جرایم علیه آزادی رفت و آمد که شامل جرایمی از قبیل: جرایم علیه آزادی تن (توقیف و اخفاء غیرقانونی توسط افراد عادی)، دستور بازداشت غیرقانونی (صدور دستور بازداشت غیرقانونی توسط قضات)، بازداشت غیرقانونی (بازداشت غیرقانونی توسط مامورین)، آدم ربایی، قاچاق انسان
۴. تهدید و اکراه شامل اخذ سند یا نوشته به عنف، تهدید به قتل و مانند آن.
۵. جرایم علیه حریم خصوصی شامل هتک حرمت منزل، هتک حرمت اموال غیر، هتک حرمت مراسلات یا مخابرات یا مکالمات تلفنی، مزاحمت تلفنی